

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ È È Κ.Λ.Π. κατά της ΕΛΛΑΔΟΣ

(Προσφυγή υπ' αριθ. 55828/00)

ΑΠΟΦΑΣΗ

(Ουσία)

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

27 Μαρτίου 2003

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική
υπό τις οριζόμενες στο άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως προϋποθέσεις.

Ενδέχεται να τύχει βελτιώσεων ως προς τη μορφή.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Στρασβούργο, 27-03-03

[υπογραφή]

S. NIELSEN

Αναπληρωτής Γραμματέας του Τμήματος

Στην υπόθεση È È κ.λ.π. κατά της Ελλάδος,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα),
συγκροτηθέν από τμήμα απαρτιζόμενο από τους δικαστές:

F. TULKENS, *Πρόεδρο,*

Κ.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

G. BONELLO,

P. LORENZEN,

N. VAJÍĆ,

A. KOVLER,

V. ZAGREBELSKY,

και από τον S. NIELSEN, *Αναπληρωτή Γραμματέα του Τμήματος,*

Αφού διασκέφτηκε σε συμβούλιο στις 7 Μαρτίου 2002 και 6 Μαρτίου 2003,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την ως άνω τελευταία ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει της (υπ' αριθ. 55828/00) προσφυγής, την οποία κατέθεσαν κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας ογδόντα οκτώ Έλληνες υπήκοοι («οι προσφεύγοντες»), οι οποίοι προσέφυγαν ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων («η Επιτροπή») στις 20 Ιουνίου 1997 δυνάμει του παλαιού άρθρου 25 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται ενώπιον του Δικαστηρίου από την κυρία Π. Νάσκου-Περράκη, Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, και από τον Δικηγόρο Θεσσαλονίκης κ. Κ. Γκιοκά. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους εξουσιοδοτημένους εκπροσώπους του πληρεξουσίου της, κ.κ. Μ. Απέσσο, Σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και Κ. Γεωργιάδη, Δικαστικό Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονταν ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 και του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως (δικαία δίκη και εύλογη προθεσμία). Καταγγέλλουν την άρνηση της διοικήσεως όπως τους καταβάλει την οφειλόμενη αποζημίωση και κυρίως της μεθοδεύσεις της διοικήσεως, συνιστάμενες στην έκδοση διαταγμάτων εντός χρονικού διαστήματος ολίγων ετών, μεταβάλλοντα τον χαρακτηρισμό των οικοπέδων προκειμένου να παρεμποδισθεί η διάθεση τούτων από τους προσφεύγοντες.

4. Η προσφυγή διεβιβάσθη στο Δικαστήριο την 1^η Νοεμβρίου 1998,

ημερομηνία κατά την οποία ετέθη σε ισχύ το Πρωτόκολλο υπ' αριθ. 11 στη Σύμβαση (άρθρο 5 § 2 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 11). Της προσφυγής επελήφθη το δεύτερο τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 52 § 1 του Κανονισμού). Στο πλαίσιο αυτού, το τμήμα στο οποίο ανετέθη η εξέταση της υποθέσεως (άρθρο 27 § 1 της Συμβάσεως) συγκροτήθηκε συμφώνως προς το άρθρο 26 § 1 του Κανονισμού.

5. Την 1^η Νοεμβρίου 2001, το Δικαστήριο μετέβαλε τη σύνθεση των τμημάτων του (άρθρο 25 § 1 του Κανονισμού). Της παρούσης προσφυγής επελήφθη το πρώτο τμήμα, όπως ανασυγκροτήθηκε (άρθρο 52 § 1).

6. Με την από 7 Μαρτίου 2002 απόφαση, το τμήμα έκανε την προσφυγή δεκτή.

7. Τόσο οι προσφεύγοντες όσο και η Κυβέρνηση κατέθεσαν εγγράφως παρατηρήσεις επί της ουσίας της υποθέσεως (άρθρο 59 § 1 του Κανονισμού).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

1. Το χρονικό διάστημα 1914-1928

8. Το 1914, ο ελληνικός στρατός επέταξε έκταση 330 000 τ.μ. κειμένη στην Καλαμαριά και προέβη στην ανέγερση στρατοπέδου (στρατόπεδο ΚΟΔΡΑ) για το 4^ο σύνταγμα ιππικού. Η έκταση αυτή περιελάμβανε τα ακόλουθα οικόπεδα, τα οποία ανήκουν στους προσφεύγοντες ή στους ανιόντες αυτών:

α) έξι οικόπεδα 7 756,45 τ.μ., 7 374,60 τ.μ., 1 536 τ.μ., 1 444 τ.μ., 4 173 τ.μ., 6 970 τ.μ. και 461 τ.μ., ιδιοκτησίας των προσφευγόντων 1-83,

β) ένα οικόπεδο 1 350 τ.μ. ιδιοκτησίας της 84^{ης} προσφευγούσης,

γ) ένα οικόπεδο 3 658,52 τ.μ. ιδιοκτησίας της 85^{ης} προσφευγούσης,

δ) ένα οικόπεδο 4 598 τ.μ. ιδιοκτησίας των προσφευγόντων 86-88.

9. Επειδή το Δημόσιο δεν προέβη στην απαλλοτρίωση των οικοπέδων

αυτών ούτε στην καταβολή αποζημιώσεως για την απώλεια της χρήσεως τούτων, οι προσφεύγοντες προσέφυγαν ενώπιον του διαρκούς δικαστηρίου στρατιωτικών επιτάξεων το οποίο, με τρεις αποφάσεις υπ' αριθ. 139/1930, 140/1930 και 141/1930, τους επιδίκασε σχετική αποζημίωση για τα έτη 1914-1928.

2. Το χρονικό διάστημα 1928-1953

10. Το 1928, και κατόπιν διαμαρτυριών εκ μέρους των προσφευγόντων, το Δημόσιο προέβη, με το από 27 Αυγούστου 1928 προεδρικό διάταγμα, στην απαλλοτρίωση 250 000 τ.μ. της ως άνω εκτάσεως, συμπεριλαμβανομένων των επιδίκων οικοπέδων.

11. Με την υπ' αριθ. 384/1933 απόφαση, το Εφετείο Θεσσαλονίκης προσδιόρισε το ποσό της αποζημιώσεως, το οποίο όφειλε το Δημόσιο να καταβάλει στους προσφεύγοντες για την απαλλοτρίωση. Εν τούτοις, το Δημόσιο αρνήθηκε να πληρώσει την αποζημίωση αυτή.

12. Οι προσφεύγοντες προσέφυγαν τότε ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων προκειμένου να ανακληθεί η απαλλοτρίωση. Με την από 30 Απριλίου 1953 (υπ' αριθ. 964/1953) απόφαση, η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας ανεγνώρισε ότι το Δημόσιο είχε αυθαιρέτως καταλάβει επί είκοσι πέντε έτη τα οικόπεδα των προσφευγόντων χωρίς να καταβάλει αποζημίωση και ακύρωσε την απαλλοτρίωση. Δυνάμει της αποφάσεως αυτής, το Δημόσιο όφειλε να άρει την απαλλοτρίωση και να προβεί στην πολεοδομική διευθέτηση της περιοχής, ή να αποδώσει τα οικόπεδα στους δικαιούχους και να μεταφέρει το στρατόπεδο εκτός της πόλεως. Το Δημόσιο ουδέν έπραξε προς συμμόρφωση προς την προρρηθείσα απόφαση.

3. Η περίοδος 1953-1966

13. Στις 22 Μαΐου 1959, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν αγωγή κατά του Δημοσίου, με την οποία ζητούσαν να τους καταβληθεί αποζημίωση για την απώλεια της χρήσεως των ιδιοκτησιών τους από το 1953 έως το 1959.

14. Στις 28 Απριλίου 1966, βασιλικό διάταγμα χαρακτήρισε την έκταση στην οποία ευρισκόταν το στρατόπεδο «τουριστική ζώνη», «χώρος πρασίνου» και «ζώνη τουριστική και ψυχαγωγίας». Εν τούτοις, το διάταγμα αυτό δεν εφαρμόστηκε. Συγχρόνως, η πρόσβαση των προσφευγόντων στις ιδιοκτησίες τους είχε απαγορευθεί αφού το στρατόπεδο εξακολουθούσε να υφίσταται.

4. Η περίοδος 1966-1999

15. Το 1968, το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών προσδιόρισε την οφειλόμενη αποζημίωση. Το 1969, το Εφετείο Αθηνών απέρριψε την έφεση την οποία κατέθεσε το Δημόσιο κατά της αποφάσεως του Πολυμελούς Πρωτοδικείου.

16. Το 1973, δεκατέσσερα έτη μετά από την εισαγωγή της αγωγής, ο Άρειος Πάγος επιδίκασε στους προσφεύγοντες την αιτηθείσα αποζημίωση (απόφαση υπ' αριθ. 555/1973).

17. Με τις υπ' αριθ. 8469/1979, 4785/1980 και 1486/1981 και 1487/1981 αποφάσεις, εν συνεχεία με τις υπ' αριθ. 8850/1975, 2384/1976 και 26/1978 αποφάσεις, το Πολυμελές Πρωτοδικείο, το Εφετείο και ο Άρειος Πάγος επιδίκασαν σε ορισμένους προσφεύγοντες νέα αποζημίωση για την απώλεια της χρήσεως των ιδιοκτησιών τους για το χρονικό διάστημα 1970-1974 και σε άλλους για το χρονικό διάστημα 1968-1973.

α) Οι επιτάξεις

18. Με την από 22 Ιουλίου 1980 απόφαση, όπως τροποποιήθηκε στις 31 Μαΐου 1982 και στη συνέχεια στις 15 Δεκεμβρίου 1984, ο Αναπληρωτής Υπουργός Εθνικής Αμύνης επέταξε για τις ανάγκες του στρατού έκταση 29 443,45 τ.μ., επί της οποίας εγκαταστάθηκε το στρατόπεδο «ΚΟΔΡΑ». Στις 6 Φεβρουαρίου 1989, ο ίδιος υπουργός διευκρίνισε ότι η επιταχθείσα κατά το χρονικό διάστημα 1982-1984 έκταση είχε εμβαδόν 24 000 τ.μ., διότι ένα τμήμα αυτής 5 000 τ.μ. είχε αποδοθεί σε ορισμένους προσφεύγοντες το 1981

και, από 2 Οκτωβρίου 1984, το εμβαδόν της ανήρχετο σε 23 823 τ.μ., διότι ο στρατός είχε αγοράσει έκταση 176,55 τ.μ. Η επίταξη της προαναφερομένης εκτάσεως ήρθη με την από 13 Ιουνίου 1991 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Εθνικής Αμύνης, και στις 31 Ιουλίου 1991 εξεδόθη πρωτόκολλο συμφώνως προς το οποίο τα οικόπεδα είχαν αποδοθεί στους ιδιοκτήτες τους. Στις 13 Ιουνίου 1991, έκταση 7 374 τ.μ. επιτάχθηκε εκ νέου, εν συνεχεία δε εξεδόθη νέο πρωτόκολλο του αυτού τύπου στις 30 Μαρτίου 1995. Καθ' όλη τη διάρκεια των επιτάξεων, οι προσφεύγοντες λάμβαναν αποζημίωση για αποστέρηση της χρήσεως των ιδιοκτησιών τους, την οποία είχαν προσδιορίσει η Επιτροπή επιτάξεων και τα διοικητικά δικαστήρια.

β) Οι τροποποιήσεις του χωροταξικού σχεδίου

19. Με το από 15 Ιανουαρίου 1983 προεδρικό διάταγμα, η έκταση επί της οποίας ευρισκόταν το στρατόπεδο χαρακτηρίσθηκε εκ νέου «χώρος πρασίνου». Με το διάταγμα αυτό καταργήθηκαν επίσης οι υφιστάμενοι όροι δομήσεως, με αποτέλεσμα να καταστεί αδύνατη η ανοικοδόμηση επί της εκτάσεως αυτής. Στις 3 Οκτωβρίου 1991, ο Νομάρχης Θεσσαλονίκης χαρακτήρισε την έκταση «χώρο πολιτιστικό και ψυχαγωγίας». Με το από 2 Αυγούστου 1995 διάταγμα, η έκταση θεωρήθηκε αρχαιολογικός χώρος και «εμπίπτουσα στην αρμοδιότητα» του Υπουργείου Πολιτισμού προκειμένου να ανεγερθεί μουσείο. Όλα αυτά τα διατάγματα δημοσιεύθηκαν στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι δυνάμει του άρθρου 29Α του Νόμου 2081/1972, τα ως άνω διατάγματα υιοθετήθηκαν χωρίς να έχουν προβλεφθεί στον κρατικό προϋπολογισμό τα αντίστοιχα κονδύλια. Όμως, επειδή η πρόβλεψη τέτοιου είδους κονδυλίου στον προϋπολογισμό συνιστούσε ουσιαστική προϋπόθεση για την υιοθέτηση τέτοιου είδους διατάγματος, τα διατάγματα είναι, κατά τους προσφεύγοντες, άκυρα και μηδέποτε υπάρξαντα και δεν θα έπρεπε να δημοσιευθούν στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

20. Με τον Νόμο 2508/1997, τμήμα του στρατοπέδου υπεδείχθη ως

χώρος για την ανέγερση μουσείου προϊστορικών αρχαιοτήτων. Ο νόμος προέβλεπε επίσης την ανέγερση αιθούσης θεαμάτων ως και υπαιθρίου θεάτρου.

21. Ενώπιον της αρνήσεως του Δημοσίου να καταβάλει την αποζημίωση για την αδυναμία ανακτήσεως των ιδιοκτησιών τους, οι προσφεύγοντες κάλεσαν το Δημόσιο όπως τους παραχωρήσει άλλα οικόπεδα ίσης αξίας, σε αντικατάσταση εκείνων τα οποία καταλαμβάνει το στρατόπεδο. Το Δημόσιο κάλεσε τους προσφεύγοντες να του υποδείξουν τα οικόπεδα ίσης αξίας, και οι προσφεύγοντες το έπραξαν.

22. Στις 18 Μαΐου 1989, η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου ενέκρινε την εν λόγω πρόταση ανταλλαγής, αλλά το Υπουργείο Οικονομίας (αρχή εποπτεύουσα την Εταιρεία αυτή) απέρριψε, στις 20 Ιουλίου 1990, το σχετικό αίτημα των προσφευγόντων. Επίσης, το Υπουργείο απήντησε στους προσφεύγοντες ότι *η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου διεξάγει έρευνες ώστε να προσδιορισθεί το ιδιοκτησιακό καθεστώς όσον αφορά τα οικόπεδα τα οποία αποτελούν το στρατόπεδο ΚΟΔΡΑ. Επομένως, δεν είναι πρόσφορη η πραγματοποίηση ανταλλαγής πριν προσδιορισθεί με σαφήνεια το εν λόγω καθεστώς.* Ορισμένοι από τους προσφεύγοντες θεώρησαν τότε ότι το Δημόσιο αμφισβητούσε εμμέσως το ιδιοκτησιακό καθεστώς τους και προσέφυγαν ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης. Με δύο αποφάσεις υπ' αριθ. 20293/1996 και 20294/1996, το δικαστήριο αυτό τους ανεγνώρισε ως εξ αδιαιρέτου κυρίου εκτάσεως 29 254,05 τ.μ. Οι αποφάσεις αυτές κατέστησαν οριστικές στις 13 Ιουλίου 1999.

23. Στις 31 Ιουλίου 1991, ο στρατός έθεσε τέλος στην επίταξη και απέδωσε το σύνολο των οικοπέδων στους προσφεύγοντες. Την άνοιξη 1993, οι προσφεύγοντες οριοθέτησαν τα οικόπεδά τους και, στις 13 Απριλίου 1994, ενημέρωσαν σχετικώς τον Δήμο Καλαμαριάς ο οποίος δεν αντέδρασε. Τα γραφεία χωροταξίας της Θεσσαλονίκης και της Καλαμαριάς ενέκριναν τις τροποποιήσεις οι οποίες επήλθαν στο χωροταξικό σχέδιο με τις υπ' αριθ. 5348/1986, 23/1993 και 59/1998 πράξεις.

24. Εν τούτοις, οι προσφεύγοντες υπογραμμίζουν ότι, από της αναχωρήσεως του στρατού, και επειδή τα οικοπέδα ήταν ακόμα δεσμευμένα δυνάμει των διαταγμάτων του 1983, 1990 και 1995, το Δημόσιο ουδέν μέτρο έλαβε για να αποζημιώσει τους προσφεύγοντες λόγω απαλλοτριώσεως, ή για να προβεί στην αντικατάσταση οικοπέδων με άλλα ίσης αξίας, ή για να εξεύρει εναλλακτική λύση. Αντιθέτως, ανακοίνωνε στα μέσα μαζικής ενημερώσεως ότι ο χώρος αυτός θα χρησίμευε για την ανέγερση ενός μεγάρου μουσικής, ενός ιδρύματος, για τη δημιουργία ενός πάρκου ψυχαγωγίας ή ενός χώρου πρασίνου στη μνήμη των Κυπρίων αγωνιστών. Οι μελέτες οι οποίες πραγματοποιήθηκαν από διάφορα γραφεία μελετών ουδέποτε ολοκληρώθηκαν.

25. Ανήσυχoi για την τύχη των ιδιοκτησιών τους και επειδή την περίφραξη των οικοπέδων τους συχνά κατέστρεφαν άγνωστοι, οι προσφεύγοντες αποφάσισαν όπως τα οριοθετήσουν με τη βοήθεια πασσάλων τοποθετημένων ανά έξι μέτρα περίξ των ιδιοκτησιών τους. Στις 18 Μαρτίου 1994, ο Δήμος Καλαμαριάς διέταξε την κατεδάφιση των πασσάλων και κατέθεσε μήνυση σε βάρος των προσφευγόντων. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι από το 1994, οι πάσσαλοι καταστρέφονται συστηματικά από αγνώστους και ότι υποχρεούνται σε αντικατάστασή τους κατά τακτά χρονικά διαστήματα.

26. Στις 15 Φεβρουαρίου 1996, ορισμένοι προσφεύγοντες, θεωρώντας ότι η ως άνω υπ' αριθ. 23/1993 πράξη συνιστούσε νέα πράξη απαλλοτριώσεως των οικοπέδων τους, προσέφυγαν ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης. Με δύο αποφάσεις υπ' αριθ. 13026/1996 και 13893/1997 αντιστοίχως, το δικαστήριο αυτό προσδιόρισε την προσωρινή τιμή μονάδος ανά τετραγωνικό μέτρο της αποζημιώσεως και ανεγνώρισε στους προσφεύγοντες αυτούς την ιδιότητα των δικαιούχων της αποζημιώσεως. Εν τούτοις, η υπ' αριθ. 13893/1997 απόφαση ανεγνώρισε τους προσφεύγοντες 86-88 ως δικαιούχους αποζημιώσεως αντιστοιχούσας στο 1/6 εκείνης η οποία προσδιορίσθηκε για το οικοπέδο εκ 4 598 τ.μ. (αναφερόμενο υπό δ). Με την

υπ' αριθ. 3940/1996 απόφαση, το Εφετείο Θεσσαλονίκης επιδίκασε αποζημίωση ύψους 230 000 δραχμών / τ.μ.

27. Μέχρι της ημερομηνίας εισαγωγής της προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου, ο Δήμος Καλαμαριάς είχε αρνηθεί να καταβάλει στους προσφεύγοντες αυτούς την ως άνω προσδιορισθείσα αποζημίωση. Οι προσφεύγοντες δηλώνουν ότι ουδέν μέσο διέθεταν για να υποχρεώσουν τον Δήμο να συμμορφωθεί προς την προρρηθείσα απόφαση, λόγω της υπάρξεως του άρθρου 8 του Νόμου 2097/1952, το οποίο ορίζει ότι *απαγορεύεται η εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων με τις οποίες καταδικάζεται το Δημόσιο να πληρώσει οφειλή ή δικαστική δαπάνη, ως και η εκτέλεση παντός εκτελεστού τίτλου με τον οποίο αναγνωρίζεται ότι το Δημόσιο υποχρεούται σε πληρωμή παρόμοιας οφειλής. Η επίδοση διαταγής πληρωμής των οφειλών αυτών απαγορεύεται και, στην περίπτωση κατά την οποία λαμβάνει παρά ταύτα χώρα, η επίδοση αυτή ουδόλως δεσμεύει το Δημόσιο.*

28. Επειδή η επιδικασθείσα με τις υπ' αριθ. 13026/1996 και 13893/1997 πρωτόδικες αποφάσεις και με την υπ' αριθ. 3940/1996 εφετειακή απόφαση αποζημίωση δεν κατεβλήθη στους προσφεύγοντες εντός προθεσμίας ενός έτους και έξι μηνών από της ημερομηνίας των αποφάσεων αυτών, το Εφετείο Θεσσαλονίκης ανακάλεσε, τη αιτήσεϊ των προσφευγόντων, την απαλλοτρίωση η οποία έπρεπε να πραγματοποιηθεί δυνάμει της υπ' αριθ. 23/1993 πράξεως (απόφαση υπ' αριθ. 1074/2000 από 31 Απριλίου 2000).

29. Με την από 13 Ιουνίου 1999 υπ' αριθ. 12122/2761 απόφαση του Υπουργείου Δημοσίων Έργων περί τροποποιήσεως του χωροταξικού σχεδίου, τα οικόπεδα ορισμένων προσφευγόντων χαρακτηρίσθηκαν χώρος πολιτιστικός, ψυχαγωγίας και αθλητισμού.

30. Προς στήριξη των δηλώσεών τους, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι άλλη έκταση (περιοχή Μίκρας), όμορη των επιδικών οικοπέδων, είναι και αυτή δεσμευμένη από το Δημόσιο, χωρίς να έχουν αποζημιωθεί οι ιδιοκτήτες, συνεπεία της υιοθετήσεως διαταγμάτων τα οποία τη χαρακτηρίζουν χώρο προοριζόμενο για την κατασκευή αεροδρομίου, χώρο για την ανέγερση οικιών

μειωμένου ενοικίου και χώρο για την ανέγερση αθλητικού κέντρου. Οι ιδιοκτήτες της εκτάσεως αυτής, μεταξύ των οποίων ορισμένοι από τους προσφεύγοντες, προσέφυγαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας το οποίο έκρινε το 1997 ότι οι πράξεις οι τροποποιούσες το σχέδιο πόλεως (όπως εκείνες οι οποίες υιοθετήθηκαν στην περίπτωση των προσφευγόντων), για ορισμένα οικόπεδα επί των οποίων πρέπει να ανεγερθούν δημόσια κτίρια, αποτελούν περιορισμό του δικαιώματος ιδιοκτησίας, ο οποίος είναι σύμφωνος προς το Σύνταγμα εφόσον δεν υπερβαίνει μία εύλογη προθεσμία. Αν ο περιορισμός αυτός υπερβεί την εν λόγω προθεσμία, χωρίς να κινηθεί διαδικασία απαλλοτριώσεως, η διοίκηση οφείλει να θέσει τέλος στον περιορισμό αυτό. Εν τούτοις, η διοίκηση δεν συμμορφώθηκε προς την απόφαση αυτή.

II. ΟΙΚΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

31. Οι οικείες διατάξεις του Συντάγματος του 1975 έχουν ως εξής:

Άρθρο 17

«1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρους αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά τον χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά τον χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο.

(...)

Άρθρο 18

«(...)

3. Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με τις επιτάξεις για τις ανάγκες των ενόπλων δυνάμεων σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης, ή για τη θεραπεία άμεσης κοινωνικής ανάγκης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή υγεία.

(...)

5. Εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στις προηγούμενες παραγράφους, μπορεί να προβλεφθεί με νόμο και κάθε άλλη στέρηση της ελεύθερης χρήσης και κάρπωσης της ιδιοκτησίας που απαιτείται από ιδιαίτερες περιστάσεις. Νόμος ορίζει τον υπόχρεο και τη διαδικασία καταβολής στον δικαιούχο του ανταλλάγματος της χρήσης ή κάρπωσης, το οποίο πρέπει να ανταποκρίνεται στις υφιστάμενες κάθε φορά συνθήκες.

Μέτρα που επιβλήθηκαν με την εφαρμογή της παραγράφου αυτής αίρονται αμέσως μόλις εκλείψουν οι ιδιαίτερο λόγοι που τα προκάλεσαν. Σε περίπτωση αδικαιολόγητης παράτασης των μέτρων αποφασίζει για την άρση τους, κατά κατηγορίες περιπτώσεων, το Συμβούλιο της Επικρατείας, ύστερα από αίτηση όποιου έχει έννομο συμφέρον.»

Άρθρο 24 § 2

«Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδόμηση και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης.»

32. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, συμφώνως προς τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η πράξη με την οποία εγκρίνεται ή τροποποιείται το σχέδιο καταλήψεως εδάφους, δεν συνεπάγεται την απαλλοτρίωση των οικοπέδων τα οποία χαρακτηρίζονται ως προοριζόμενα για την ανέγερση δημοσίων κτιρίων. Ο χαρακτηρισμός αυτός παρέχει απλώς τη δυνατότητα εγέρσεως διαδικασίας απαλλοτριώσεως, συμφώνως προς τις οικείες

νομοθετικές διατάξεις και δυνάμει ειδικής πράξεως. Ο χαρακτηρισμός των οικοπέδων αυτών συνεπάγεται σοβαρό περιορισμό των δικαιωμάτων του ιδιοκτήτη, διότι απαγορεύει τη χρήση των οικοπέδων αυτών για διαφορετικό σκοπό. Ο περιορισμός αυτός δικαιολογείται από το Σύνταγμα αν δεν υπερβαίνει μία εύλογη προθεσμία. Εάν ο περιορισμός υπερβεί παρόμοια προθεσμία, χωρίς να έχει κινηθεί διαδικασία απαλλοτριώσεως ή όταν η πράξη απαλλοτριώσεως ανακαλείται, η διοίκηση οφείλει, τη αιτήσει του ιδιοκτήτη, να ακυρώσει τον χαρακτηρισμό των οικοπέδων ως οικοπέδων τα οποία προορίζονται για την ανέγερση δημοσίων κτιρίων. Το γεγονός ότι νέος χαρακτηρισμός εδόθη στα οικόπεδα αυτά, ενώ αυτά είχαν ήδη χαρακτηρισθεί, δεν επηρεάζει τον προσδιορισμό της ευλόγου προθεσμίας και την υποχρέωση της διοικήσεως να ακυρώσει τον χαρακτηρισμό αυτό μετά την υπέρβαση παρόμοιας προθεσμίας.

33. Τέλος, με την υπ' αριθ. 135/1999 απόφαση, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι όταν δικαστική απόφαση διαπιστώνει ότι απαλλοτρίωση πρέπει να ανακληθεί αυτεπαγγέλτως, δεν είναι απαραίτητο η διοίκηση να λάβει ρητή απόφαση για τον σκοπό αυτό.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

I. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΩΝ ΕΝΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

34. Η Κυβέρνηση επανέρχεται στις ενστάσεις τις οποίες είχε διατυπώσει κατά το στάδιο της εξετάσεως του παραδεκτού της προσφυγής. Υπογραμμίζει ότι ουδόλως πρόκειται για μία κατάσταση συνεχής, όπως είχε δεχθεί η απόφαση επί του παραδεκτού. Αν και η επίταξη του μεγαλύτερου μέρους των επιδίκων οικοπέδων έλαβε τέλος το 1991, οι προσφεύγοντες προέβαλαν, επτά έτη αργότερα για πρώτη φορά ενώπιον του Δικαστηρίου, αιτιάσεις αναγόμενες στην επίταξη αυτή. Υπογραμμίζει επίσης ότι ορισμένοι προσφεύγοντες (84-88) ουδέποτε προσέφυγαν ενώπιον της διοικήσεως ή των

δικαστηρίων για να αξιώσουν αποκατάσταση. Ακόμα και αν η διοίκηση δεν συμμορφώθηκε προς την υπ' αριθ. 964/1953 απόφαση, δεν είναι δυνατό να επικαλείται κάποιος το γεγονός αυτό πενήντα έτη αργότερα, ενώ οι συνθήκες τόσο πραγματικές όσο και νομικές έχουν μεταβληθεί στην περιοχή.

35. Όσον αφορά το ζήτημα της εξαντλήσεως, η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι οι προσφεύγοντες διέθεταν ένδικα μέσα τα οποία τους επέτρεπαν να υπερασπίσουν εαυτούς από τις δήθεν μεθοδεύσεις του Δήμου Καλαμαριάς ο οποίος τους εμπόδιζε να διαθέτουν ελεύθερα τα οικόπεδά τους, όπως το μέσο του άρθρου 1108 του Αστικού Κώδικα, το οποίο τους επέτρεπε να απαιτήσουν την άρση της προσβολής της κυριότητας αυτών και συγχρόνως μία αποζημίωση. Η Κυβέρνηση καταλογίζει στο Δικαστήριο ότι δεν απήντησε στα σκέλη αυτά της ενστάσεως, τα οποία υπογράμμιζαν ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν καταθέσει ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων αγωγή αποζημιώσεως ούτε αγωγή βάσει των άρθρων 105 και 106 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, επικαλούμενοι την παράνομη παράλειψη της διοικήσεως να άρει τους επί των επιδικών οικοπέδων πολεοδομικούς περιορισμούς.

36. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η ελληνική έννομη τάξη ουδέν μέσο τους προσφέρει, πλην εκείνων τα οποία ήδη άσκησαν, το οποίο θα τους είχε επιτρέψει να αποζημιωθούν για τη ζημία την οποία υπέστησαν από περιορισμούς τους επιβληθέντες επί των ιδιοκτησιών τους με πολεοδομικά μέτρα.

37. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η Κυβέρνηση είχε επί μακρόν αναπτύξει τις ενστάσεις αυτές κατά το στάδιο της εξετάσεως του παραδεκτού και ότι τις είχε απορρίψει με την από 7 Μαρτίου 2002 απόφασή του. Δεν διακρίνει κάποιο λόγο για τον οποίο θα έπρεπε εγκαταλείψει τις διαπιστώσεις στις οποίες είχε καταλήξει κατά το στάδιο της εξετάσεως του παραδεκτού.

I. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1

38. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, το οποίο ορίζει ότι:

«Παν φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέσει σε ισχύ νόμους τους οποίους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμιση της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

A. Θέσεις των διαδίκων

39. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι σε θέματα περιορισμού του δικαιώματος ιδιοκτησίας, όπως οι επιτάξεις ή οι τροποποιήσεις του χωροταξικού σχεδίου, τα Κράτη διαθέτουν ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως (*James κ.λ.π. κατά του Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση από 21 Φεβρουαρίου 1986, série A n° 98, § 46). Δηλώνει ότι οι επιτάξεις αποσκοπούσαν στην εκπλήρωση επιτακτικών αναγκών των ενόπλων δυνάμεων και δεν αποστέρησαν από τους προσφεύγοντες το δικαίωμά τους ιδιοκτησίας αλλά απλώς περιόρισαν τη χρήση της ιδιοκτησίας αυτών, οι οποίοι εισέπρατταν, εν τούτοις ως αντάλλαγμα, μία αποζημίωση. Όσον αφορά τις τροποποιήσεις του χωροταξικού σχεδίου, τούτες έλαβαν χώρα συμφώνως προς τις οικείες νομοθετικές διατάξεις και επεδίωκαν σκοπό δημοσίου συμφέροντος, ήτοι τη δημιουργία χώρων πρασίνου, κέντρων πολιτιστικών, αθλητικών και ψυχαγωγίας.

40. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι εν αντιθέσει προς την υπόθεση *Sporrong και Lönnroth κατά της Σουηδίας* (απόφαση από 23 Σεπτεμβρίου 1982, série A n° 52), οι προσφεύγοντες διέθεταν εν προκειμένω πραγματικά ένδικα μέσα τα οποία τους επέτρεπαν να αμφισβητήσουν τις επιτάξεις και τις τροποποιήσεις του χωροταξικού σχεδίου, εάν έκριναν ότι η διάρκεια αυτών

υπερέβαινε την εύλογη προθεσμία. Εν τούτοις, οι προσφεύγοντες παρέλειψαν να ασκήσουν αυτά τα ένδικα μέσα. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει επίσης ότι η παρούσα υπόθεση διαφέρει από την υπόθεση *Παπαμιχαλοπούλου κ.λ.π. κατά της Ελλάδος* (απόφαση από 24 Ιουνίου 1993, série A n° 260-B), στην οποία οι ιδιοκτήσιες των προσφευγόντων είχαν καταληφθεί άνευ αποζημιώσεως και οι αρχές αρνούσαν να τις αποδώσουν στους ιδιοκτήτες αν και είχε εκδοθεί σχετική δικαστική απόφαση.

41. Όσον αφορά το ζήτημα της αποζημιώσεως, η Κυβέρνηση προσάγει το από 22 Ιουνίου 2001 έγγραφο του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης, συμφώνως προς το οποίο οι προσφεύγοντες εισέπραξαν 6 687 844 δραχμές για το χρονικό διάστημα 1953-1981 και 104 850 000 δραχμές για το χρονικό διάστημα 1982-1995. Τα ποσά αυτά κατεβλήθησαν με αποφάσεις της διοικητικής Επιτροπής επιτάξεων (κατά των οποίων είναι δυνατή η προσφυγή ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων), με δικαστικές αποφάσεις ή με αποφάσεις του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους. Ωστόσο, τα ποσά αυτά ήταν πολύ υψηλά για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και έπρεπε να έχουν ικανοποιήσει τους προσφεύγοντες, οι οποίοι είχαν το δικαίωμα να προσφύγουν ενώπιον των δικαστηρίων και να αξιώσουν υψηλότερη αποζημίωση, όπως εξ άλλου έπραξαν σε μία περίπτωση. Επίσης, τα υπό β, γ και δ οικόπεδα (βλ. Οι περιστάσεις της υποθέσεως) δεν αποτέλεσαν αντικείμενο επιτάξεων από το 1980.

42. Η Κυβέρνηση διευκρινίζει περαιτέρω ότι τα χωροταξικά σχέδια δεν συνεπάγονται αμέσως περιορισμένους επί των ακινήτων, αλλά παρέχουν στοιχεία σχετικά προς τον τρόπο χωροταξικής διευθετήσεως ενός χώρου και αναθεωρούνται ανά πενταετία. Εν προκειμένω, τα οικόπεδα των προσφευγόντων προορίζονταν για «πάρκο δραστηριοτήτων», το οποίο διαφέρει από τα απλά «πάρκα περιπάτου» ή «εγγύς πάρκα» των οποίων ο σχεδιασμός και η υλοποίηση απαιτούν μεγάλο αριθμό ειδικών μελετών, σημαντικό προϋπολογισμό και τη σύμφωνη γνώμη πολλών αρχών. Η διάρκεια των οκτώ ετών η οποία παρήλθε από το 1995 έως σήμερα δεν

δύναται να θεωρηθεί ως υπερβολική, λαμβανομένης υπόψη της σημασίας και της βαρύτητας του έργου κατασκευής του πάρκου δραστηριοτήτων. Όταν οι υπό εξέλιξη διαδικασίες θα έχουν ολοκληρωθεί, οι προσφεύγοντες θα εισπράξουν αποζημίωση για απαλλοτρίωση.

43. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι, από το 1914, στερήθηκαν τη χρήση της περιουσίας τους, της δυνατότητας να τη διαθέτουν ελεύθερα, ως και την ελεύθερη πρόσβαση στις ιδιοκτησίες τους. Η μη εκτέλεση επί είκοσι έτη της απαλλοτρίωσης η οποία απεφασίσθη με το από 27 Αυγούστου 1928 προεδρικό διάταγμα, είχε ως αποτέλεσμα μία απαλλοτρίωση εν τοις πράγμασι σε βάρος τους. Οι προσφεύγοντες όχι μόνο δεν δύνανται να διαθέτουν τις ιδιοκτησίες τους μετά από τη μεταφορά του στρατοπέδου, λόγω των διαδοχικών διαταγμάτων / αποφάσεων των αρχών οι οποίες χαρακτηρίζουν τα οικόπεδά τους δημόσια έκταση, αλλά δεν αποζημιώθηκαν συμφώνως προς μία δίκαια διαδικασία και εντός ευλόγου προθεσμίας. Η αποτυχία της απόπειρας ανταλλαγής των οικοπέδων τους με άλλα οικόπεδα ίσης αξίας, ως και η διαδικασία αποζημίωσης διέρρηξε τη δίκαια ισορροπία η οποία πρέπει να υφίσταται ανάμεσα στην προάσπιση του δικαιώματος ιδιοκτησίας και στις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος.

B. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

44. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 εμπεριέχει τρεις διακριτούς κανόνες: Ο πρώτος, ο οποίος διατυπώνεται στην πρώτη φράση του πρώτου εδαφίου και είναι γενικού χαρακτήρα, αφορά την αρχή του σεβασμού της ιδιοκτησίας. Ο δεύτερος, ο οποίος διατυπώνεται στη δεύτερη φράση του ιδίου εδαφίου, αφορά την αποστέρηση ιδιοκτησίας και την υπάγει σε ορισμένες προϋποθέσεις. Ο δε τρίτος, ο οποίος διατυπώνεται στο δεύτερο εδάφιο, αναγνωρίζει στα Κράτη την εξουσία, μεταξύ άλλων, να ρυθμίζουν τη χρήση της περιουσίας συμφώνως προς το γενικό συμφέρον. Δεν πρόκειται ωστόσο για κανόνες ασύνδετους μεταξύ τους. Ο δεύτερος και ο τρίτος αφορούν συγκεκριμένα

παραδείγματα προσβολής των ιδιοκτησιών. Πρέπει, επομένως, να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα της αρχής η οποία θεσπίζεται με τον πρώτο (*Μαλαμά κατά της Ελλάδος*, n^ο 43622/98, 1^η Μαρτίου 2001, § 41, CEDH 2001-II).

45. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει κατ' αρχάς να υπενθυμίσει ορισμένα γεγονότα τα οποία θεωρεί σχετικά εν προκειμένω. Το 1928, το Δημόσιο απαλλοτρίωσε τις ιδιοκτησίες των προσφευγόντων, οι οποίες είχαν ήδη επιταχθεί από το 1914. Επειδή η αποζημίωση την οποία επιδίκασαν τα δικαστήρια για την απαλλοτρίωση, δεν κατεβλήθη στους προσφεύγοντες, το Συμβούλιο της Επικρατείας ανακάλεσε την απαλλοτρίωση το 1953. Η επίταξη διατηρήθηκε έως το 1991, έτος κατά το οποίο ο στρατός απέδωσε τα οικόπεδα στους προσφεύγοντες. Εν τούτοις, οι προσφεύγοντες δεν ήταν σε θέση να διαθέτουν τα εν λόγω οικόπεδα. Πράγματι, το από 15 Ιανουαρίου 1983 διάταγμα είχε χαρακτηρίσει τα οικόπεδα χώρο πρασίνου και απαγορεύσει την ανοικοδόμηση. Η πράξη 23/1993, η οποία υιοθετήθηκε δυνάμει του διατάγματος αυτού, είχε τροποποιήσει το χωροταξικό σχέδιο. Το 1996 και 1997, το Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης δέχθηκε ότι η πράξη 23/1993 είχε ενεργήσει νέα απαλλοτρίωση και επιδίκασε στους προσφεύγοντες αποζημίωση η οποία, ούτε και αυτή, δεν κατεβλήθη στους προσφεύγοντες, έτσι ώστε το Εφετείο Θεσσαλονίκης να ανακαλέσει την απαλλοτρίωση το 2000. Εν τω μεταξύ, ο Δήμος Καλαμαριάς είχε εμποδίσει να περιέλθει στους προσφεύγοντες η κατοχή των οικοπέδων τους και οι αρχές, με τα από 2 Αυγούστου 1995 και 13 Ιουνίου 1999 διατάγματα, είχαν χαρακτηρίσει τα επίδικα οικόπεδα αρχαιολογικό χώρο, ως και χώρο πρασίνου, ψυχαγωγίας και αθλοπαιδιών. Το Δικαστήριο επισημαίνει επίσης ότι η Κυβέρνηση δέχεται ότι τα οικόπεδα των προσφευγόντων προορίζονται για «πάρκο δραστηριοτήτων», έργο το οποίο, κατά την Κυβέρνηση, απαιτεί πολλά έτη για την εκπόνηση μελετών και την έκδοση αδειών.

46. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η Ελλάδα επικύρωσε το δικαίωμα ατομικής προσφυγής τον Νοέμβριο 1985. Επομένως, τα γεγονότα τα οποία

έλαβαν χώρα προ της ημερομηνίας αυτής δεν εμπίπτουν στην αρμοδιότητα *ratione temporis* του Δικαστηρίου. Εν τούτοις, το Δικαστήριο θα ηδύνατο να τα λάβει υπόψη κατά την εκτίμηση της μεταγενέστερης της ημερομηνίας αυτής καταστάσεως των προσφευγόντων.

47. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι τα μέτρα για τα οποία παραπονούνται οι προσφεύγοντες δεν δύνανται να εξομοιωθούν προς αποστέρηση ιδιοκτησίας, νόμω ή ουσία: πράγματι, αφ' ενός, το Συμβούλιο της Επικρατείας και το Εφετείο Θεσσαλονίκης ανακάλεσαν την απαλλοτρίωση των ιδιοκτησιών των προσφευγόντων το 1953 και 2000 αντιστοίχως, και, αφ' ετέρου, το 1991, ο στρατός ήρε την επίταξη και απέδωσε στους προσφεύγοντες το σύνολο των οικοπέδων τους.

Εν τούτοις, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι παρά τα μέτρα αυτά, τα οποία αντιστοιχούν σε αναγνώριση του γεγονότος ότι οι προσφεύγοντες είναι ακόμα κατά τον νόμο ιδιοκτήτες των οικοπέδων τους, οι τελευταίοι δεν ηδυνήθησαν και ακόμα δεν δύνανται να διαθέτουν τούτα πλήρως και κατά βούληση. Η υιοθέτηση διαδοχικών διαταγμάτων από το 1983 και κυρίως μετά από την απόδοση των οικοπέδων από τον στρατό, με τα οποία δίδεται κάθε φορά διαφορετικός χαρακτηρισμός στα επίδικα οικόπεδα, ως και η συμπεριφορά του Δήμου Καλαμαριάς, αποδεικνύουν την πρόθεση των αρχών να ιδιοποιούνται επί μακρόν τα οικόπεδα αυτά, χωρίς ωστόσο να εγείρουν, εντός ευλόγου προθεσμίας από της υιοθετήσεως των κειμένων αυτών, διαδικασία απαλλοτριώσεως ή να καταβάλουν αποζημίωση στους προσφεύγοντες.

48. Τοιουτοτρόπως, οι προσφεύγοντες, αν και ιδιοκτήτες των οικοπέδων τους, αδυνατούν από το 1991, έτος κατά το οποίο ο στρατός τους απέδωσε τα εν λόγω οικόπεδα, να εκμεταλλεύονται την περιουσία τους, διότι είναι τοις πάσι γνωστό ότι θα περιέλθουν στο μέλλον υπό τον έλεγχο του Κράτους.

49. Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι οι προσφεύγοντες υποχρεώθηκαν να υποστούν και υφίστανται ακόμα ένα ειδικό και υπερβολικό βάρος το οποίο διέρρηξε τη δικαία ισορροπία η οποία πρέπει να υφίσταται ανάμεσα, αφ' ενός, στις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος και, αφ' ετέρου, στην προάσπιση

του δικαιώματος στον σεβασμό της περιουσίας.

50. Υπήρξε επομένως παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.

II. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

51. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι υπήρξε διπλή παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως. Καταλογίζουν στις αρχές ότι παρενέβησαν με διοικητικές πράξεις για να χαρακτηρίσουν τα επίδικα οικόπεδα δημόσιους χώρους, ενώ οι διαδικασίες ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων ήδη εκκρεμούσαν. Καταγγέλλουν επίσης την υπέρβαση της «ευλόγου προθεσμίας» της διαδικασίας, η οποία άρχισε το 1933. Δηλώνουν ότι αν και τα αρμόδια δικαστήρια εξέδωσαν τις αποφάσεις τους οι οποίες αφορούσαν την οφειλόμενη αποζημίωση για την κατάληψη των ιδιοκτησιών τους εντός σχετικώς ευλόγου προθεσμίας, οι αρχές, με τη συμπεριφορά τους, κατέστησαν τις αποφάσεις αυτές αναποτελεσματικές, και επομένως η διαδικασία αποζημιώσεως δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί. Το άρθρο 6 § 1 ορίζει τα εξής σχετικά:

«Παν πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί δικαίως και εντός λογικής προθεσμίας υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίο θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

A. Θέσεις των διαδίκων

52. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι ουδέποτε υπήρξε ανάμειξη της διοικήσεως στην εκκρεμούσα δικαστική διαδικασία στην οποία ήταν διάδικος ώστε να προσανατολίσει προς όφελός της την έκβαση αυτής. Στις 13 Μαΐου 1999, ημερομηνία κατά την οποία ο Υπουργός Δημοσίων Έργων χαρακτήρισε πολιτιστικό χώρο τα οικόπεδα των προσφευγόντων, ουδεμία διαδικασία,

σχετική προς την απαλλοτρίωση της επίδικης εκτάσεως, εκκρεμούσε. Επίσης, το από 27 Αυγούστου 1928 διάταγμα είχε ανακληθεί αυτεπαγγέλτως από τις 25 Μαΐου 1941, ήτοι είκοσι πέντε έτη πριν από το από 28 Απριλίου 1996 βασιλικό διάταγμα το οποίο, κατά τους προσφεύγοντες, είχε καταργήσει την εκτελεστική ισχύ των αποφάσεων 384/1933 του Εφετείου Θεσσαλονίκης και 964/1953 του Συμβουλίου της Επικρατείας.

53. Ειδικότερα, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ουδέν θέμα εκτελέσεως της αποφάσεως 384/1933 του Εφετείου Θεσσαλονίκης (το οποίο επιδίκασε στους προσφεύγοντες αποζημίωση για την απαλλοτρίωση η οποία αποφασίσθηκε με το από 27 Αυγούστου 1928 διάταγμα) τίθεται διότι, επειδή η αποζημίωση αυτή ουδέποτε κατεβλήθη, η απαλλοτρίωση ανεκλήθη αυτεπαγγέλτως. Περαιτέρω, ουδέν θέμα εκτελέσεως της αποφάσεως 964/1953 του Συμβουλίου της Επικρατείας τίθεται, διότι η απόφαση αυτή απλώς επικύρωσε την αυτεπάγγελτη ανάκληση της απαλλοτριώσεως. Το αυτό ισχύει και στην περίπτωση της αποφάσεως 3940/1996 του Εφετείου Θεσσαλονίκης (το οποίο προσδιόρισε την τιμή μονάδος της αποζημιώσεως για το οικόπεδο υπό δ του κεφαλαίου «Οι περιστάσεις της υποθέσεως»), διότι η αποζημίωση δεν κατεβλήθη εντός της προβλεπομένης από τον νόμο προθεσμίας. Η ανάκληση της απαλλοτριώσεως του οικοπέδου αυτού επικυρώθηκε με την απόφαση 1074/2000 του Εφετείου Θεσσαλονίκης.

54. Τέλος, η Κυβέρνηση διευκρινίζει ότι το ιδιοκτησιακό καθεστώς του οικοπέδου εμβαδού 4 598 τ.μ. (υπό δ) δεν έχει ακόμα επιλυθεί και ότι οι προσφεύγοντες έχουν αναγνωρισθεί μόνον ως δικαιούχοι αποζημιώσεως ίσης προς το 1/6 του οικοπέδου εμβαδού 4 598 τ.μ.

55. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για τη διάρκεια της σχετικής προς την αποζημίωσή τους διαδικασίας. Καταγγέλλουν τις πρακτικές της διοικήσεως εν προκειμένω, ήτοι την παρέμβασή της μετά από κάθε διαδικασία με την οποία τα δικαστήρια τους επιδίκαζαν αποζημίωση για απαλλοτρίωση, πρακτικές οι οποίες συνίσταντο στην υιοθέτηση νέων διαταγμάτων τα οποία έδιδαν νέο χαρακτηρισμό τα επίδικα οικόπεδα και περιόριζαν κατ' αυτόν τον

τρόπο εκ νέου τη χρήση αυτών. Υπογραμμίζουν, περαιτέρω, ότι, στις 13 Μαΐου 1999, η αγωγή η οποία εισήχθη από τους προσφεύγοντες 86-88, εκκρεμούσε ακόμα ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου Θεσσαλονίκης, το οποίο εξέδωσε την απόφαση 1074/2000. Υπογραμμίζουν επίσης ότι, κατά τη νομολογία του Αρείου Πάγου και τη θεωρία, αυτεπάγγελτη ανάκληση αποσκοπούσα στην προστασία των συμφερόντων ιδιοκτήτη δύναται να επικαλεσθεί μόνον ο ιδιοκτήτης και όχι το Δημόσιο υπέρ του οποίου λαμβάνει χώρα η απαλλοτρίωση. Επικαλούνται, εις επίρρωση των επιχειρημάτων τους, την απόφαση *Ελληνικά Διυλιστήρια Stran και Στρατής Ανδρεάδης κατά της Ελλάδος* από 9 Δεκεμβρίου 1994 (série A n° 301-B).

B. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

56. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η κατάσταση την οποία καταγγέλλουν οι προσφεύγοντες δεν δύναται να θεωρηθεί παρόμοια με εκείνη η οποία διαπιστώθηκε στην απόφαση *Ελληνικά Διυλιστήρια Stran και Στρατής Ανδρεάδης*, περίπτωση στην οποία το Δημόσιο είχε παρέμβει κατά τρόπο αποφασιστικό για να προσανατολίσει προς όφελός του την έκβαση διαδικασίας στην οποία ήταν διάδικος. Εν προκειμένω, τα διαδοχικά διατάγματα τα οποία αναφέρουν οι προσφεύγοντες, αφορούσαν τους χαρακτηρισμούς των επιδίκων οικοπέδων, εξεδόθησαν κατά πολύ πριν και κατά πολύ μετά από την υιοθέτηση των αποφάσεων αυτών και ουδεμία επίδραση είχαν επ' αυτών.

57. Εν τούτοις, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι εν προκειμένω, τα αρμόδια δικαστήρια, ιδία δε το Πολυμελές Πρωτοδικείο και το Εφετείο Θεσσαλονίκης, με τις υπ' αριθ. 13026/1996, 13893/1997 και 3940/1996 αποφάσεις τους, επιδίκασαν αποζημίωση στους προσφεύγοντες, την οποία αρνήθηκε να πληρώσει ο Δήμος Καλαμαριάς. Λίγο αργότερα, το 1997, 1998 και 1999, οι διοικητικές αρχές ή ο νομοθέτης, οι οποίοι είχαν ήδη κατά το παρελθόν υιοθετήσει διατάγματα με τα οποία δήλωναν ότι τα επίδικα οικόπεδα αποτελούσαν μέρος της δημοσίας εκτάσεως, υιοθέτησαν νέα διατάγματα και

νέους νόμους με τους οποίους τροποποιούταν το πολεοδομικό σχέδιο ή προέβλεπαν για τα επίδικα οικόπεδα νέα χρήση. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η παρούσα υπόθεση εμφανίζει ομοιότητα με την υπόθεση *Immobiliare Sarffi κατά της Ιταλίας* (απόφαση από 28 Ιουλίου 1999, n° 22774/93, CEDH 1999-V), στην οποία το Δικαστήριο είχε κρίνει ότι, ακόμα και αν γίνει δεκτό ότι τα Κράτη παρεμβαίνουν σε μία διαδικασία εκτελέσεως δικαστικής αποφάσεως, τέτοια παρέμβαση δεν δύναται να έχει ως συνέπεια την παρεμπόδιση, την ακύρωση ή ακόμα την υπερβολική καθυστέρηση της εκτελέσεως, ούτε ασφαλώς την εκ νέου αμφισβήτηση της ουσίας της αποφάσεως αυτής (§ 74). Όμως, στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι διαδοχικές και επαναλαμβανόμενες παρεμβάσεις του Κράτους αποστέρησαν από κάθε πρόσφορο αποτέλεσμα τις δικαστικές αποφάσεις οι οποίες εξεδόθησαν υπέρ των προσφευγόντων και τους εμπόδισαν στην πράξη να δουν ότι η διαφορά τους με το Δημόσιο κρίθηκε από δικαστήριο, συμφώνως προς την αρχή της υπεροχής του δικαίου.

58. Όσον αφορά την αιτίαση των προσφευγόντων ως προς τη διάρκεια της διαδικασίας αποζημιώσεως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει να θεωρηθεί ότι καλύπτεται από τα προηγούμενα.

59. Υπήρξε επομένως παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως.

IV. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

60. Το άρθρο 41 της Συμβάσεως ορίζει ότι:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Συμβάσεως ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωση των συνεπειών της παραβιάσεως αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εν ανάγκη, στο αδικηθέν μέρος δικαία ικανοποίηση.»

61. Για την αποστέρηση της ιδιοκτησίας τους, οι προσφεύγοντες 1-83

ζητούν δραχμές 9 657 423 750 και για την αποστέρωση της χρήσεως αυτής δραχμές 10 000 000 000 (ποσό το οποίο προκύπτει, κατά τους προσφεύγοντες, από την απώλεια εισοδημάτων τα οποία θα είχαν εισπράξει από τις οικοδομές τις οποίες θα είχαν ανεγείρει από το 1966). Στηρίζονται σε έκθεση την οποία συνέταξε τη αιτήσει τους καθηγητής του Πολυτεχνείου. Για την αποστέρωση της ιδιοκτησίας τους, οι προσφεύγοντες α) 84 β) 85 και γ) 86-88 ζητούν αντιστοίχως δραχμές 263 241 990, 713 355 207 και 149 438 964 και για την αποστέρωση της χρήσεως δραχμές 272 580 000, 738 660 000 και 154 740 000.

62. Για ηθική βλάβη, οι προσφεύγοντες 1-83 ζητούν για ηθική βλάβη δραχμές 3 400 663 780. Υπογραμμίζουν ότι επί τρεις γενεές οι οικογένειες αυτές έζησαν υπό συνθήκες πτώχειας, στερημένες από κάθε δυνατότητα να τύχουν του ευεργετήματος της παιδείας, μίας επαγγελματικής δραστηριότητας και μίας κατοικίας υψηλότερου *standing* σε σχέση με εκείνη την οποία διέθεταν. Οι 84^{ος}, 85^{ος} και 86-88^{ος} προσφεύγοντες ζητούν αντιστοίχως δραχμές 92 695 272, 251 193 373 και 52 621 859.

63. Για έξοδα και δικαστική δαπάνη, οι προσφεύγοντες 1-83 ζητούν δραχμές 2 500 000 000 για όλες τις δικαστικές και εξώδικες διαδικασίες οι οποίες κινήθηκαν από το 1928 έως σήμερα και για τις οποίες υποβάλλουν αναλυτική κατάσταση. Οι 84^{ος}, 85^{ος} και 86-88^{ος} προσφεύγοντες ζητούν αντιστοίχως δραχμές 10 049 348, 27 232 548 και 5 704 880. Βασίζονται επί των οικείων διατάξεων του Δικηγορικού Κώδικα, ιδία δε επί των σχετικών προς την αμοιβή των δικηγόρων διατάξεων.

64. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι το ζήτημα του άρθρου 41, στο σύνολό του, δεν είναι ώριμο και προτείνει να επιφυλαχθεί.

65. Επικουρικώς, και όσον αφορά την υλική ζημία, η Κυβέρνηση υπενθυμίζει ότι τα περισσότερα επίδικα οικόπεδα απεδόθησαν στους προσφεύγοντες το 1991 πλην ενός το οποίο απεδόθη το 1995. Όταν θα ολοκληρωθούν οι εκκρεμείς διαδικασίες, οι προσφεύγοντες, οι οποίοι θα αποτελέσουν αντικείμενο απαλλοτριώσεως, θα εισπράξουν αποζημίωση.

Όμως, οι προσφεύγοντες επιδιώκουν προφανώς να αποζημιωθούν εις διπλούν. Όσον αφορά την αποζημίωση η οποία απαιτείται για την απώλεια της χρήσεως, η Κυβέρνηση αντικρούει δηλώνοντας ότι οι προσφεύγοντες δεν δύνανται να αποζημιωθούν τόσο για την αξία της γης όσο και για τα διαμερίσματα τα οποία θα ήταν δυνατό να έχουν ανεγείρει επί των εκτάσεων αυτών. Πάντως, η Κυβέρνηση επισημαίνει ότι δεν θα έπρεπε να καταβληθεί αποζημίωση για το χρονικό διάστημα προ της 20ής Νοεμβρίου 1985, ημερομηνία ενάρξεως ισχύος της ελληνικής δηλώσεως αποδοχής του δικαιώματος ατομικής προσφυγής.

66. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι, από το 1953 έως τις 31 Δεκεμβρίου 1981, οι προσφεύγοντες εισέπραξαν δραχμές 6 687 844 και, από 1^{ης} Ιανουαρίου 1982 έως 30 Μαρτίου 1995, δραχμές 104 850 000 ως επανόρθωση για τις επιτάξεις των οικοπέδων τους. Η Κυβέρνηση κατέθεσε έγγραφο της Εταιρείας ακινήτων Θεσσαλονίκης, συμφώνως προς το οποίο τα ποσά τα οποία επιδικάσθηκαν στους προσφεύγοντες την εποχή εκείνη είναι μεγαλύτερης αξίας εάν ληφθεί υπόψη η ημερομηνία κατά την οποία κατεβλήθησαν και συνιστούν επαρκή αποζημίωση για την απώλεια της χρήσεως κατά την επίταξη. Η αυτή Εταιρεία εκφράζει τις αντιρρήσεις της ως προς τον τρόπο με τον οποίο ο πραγματογνώμονας των προσφευγόντων πραγματοποίησε τους υπολογισμούς του και εφιστά την προσοχή, αφ' ενός, στο γεγονός ότι η αξία της γης στην περιοχή παρουσίασε διακυμάνσεις κατά το χρονικό διάστημα των τριάντα έξι ετών και, αφ' ετέρου, στο γεγονός ότι ο αριθμός τετραγωνικών μέτρων τα οποία οι προσφεύγοντες θα είχαν δυνηθεί να ανοικοδομήσουν θα ήταν κατά πολύ μικρότερος από εκείνον τον οποίο εμφανίζει ο πραγματογνώμονας.

67. Η Εταιρεία ακινήτων Θεσσαλονίκης εκτιμά έτσι το διαφυγόν κέρδος των προσφευγόντων 1-83 σε δραχμές 52 797 600 για το έτος 2002 και δραχμές 422 380 070 από το 1994 έως το 2002.

68. Όσον αφορά την ηθική βλάβη, η Κυβέρνηση θεωρεί υπερβολικό, αυθαίρετο και αόριστο το αιτούμενο ποσό. Λαμβανομένης υπόψη της λίαν

σημαντικής αποζημιώσεως την οποία η προσφεύγοντες εισέπραξαν από το 1914 έως το 1995, οι προσφεύγοντες ουδεμία ηθική βλάβη υπέστησαν.

69. Τέλος, όσον αφορά τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη, η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι τα αιτούμενα ποσά είναι υπερβολικά, αδικαιολόγητα, άνευ αιτιώδη συνδέσμου με τις παραβιάσεις της Συμβάσεως και εν μέρει ασυμβίβαστα *ratione temporis* με τη νομολογία του Δικαστηρίου. Οι προσφεύγοντες δεν υποβάλλουν τιμολόγια αλλά αποδείξεις παροχής υπηρεσίας χορηγηθείσες από δικηγόρους, οι οποίες δεν διευκρινίζουν για ποιες διαδικασίες πρόκειται. Επίσης, όλες οι δικαστικές αποφάσεις τις οποίες αναφέρουν οι προσφεύγοντες, περιέχουν διατάξεις ως προς τα έξοδα και την αμοιβή δικηγόρου και επιδίκαζαν ποσά τα οποία εισέπραξαν οι προσφεύγοντες ή οι δικαιούχοι αυτών. Με τις αποφάσεις 964/1953, 1147/1969, 55/1973, 26/1978, 1486/1981, 1487/1981, 20293/1996 και 20294/1996, το Δημόσιο καταδικάσθηκε να καταβάλει στους προσφεύγοντες αντιστοίχως δραχμές 800 000, 5 000, 3 700, 3 500, 5 800, 5 500, 10 500, 10 200, 10 500, 10 200 και 100 000.

70. Όσον αφορά τα έξοδα τα οποία συνδέονται με τις εξώδικες αγωγές των προσφευγόντων, η Κυβέρνηση προβάλλει ότι το ποσό των δραχμών 289 722 690 το οποίο ζητούν οι προσφεύγοντες για τη διαδικασία ανταλλαγής οικοπέδων «είναι εξωπραγματικό» και δεν είναι δυνατό να βασίζεται επί των άρθρων 160 και 161 του Δικηγορικού Κώδικα. Τέλος, το ποσό των 10 000 000 δραχμών το οποίο ζητείται για την καταχώρηση των οικοπέδων στο κτηματολόγιο δεν είναι δικαιολογημένο, διότι η εγγραφή στο κτηματολόγιο ουδεμία σχέση έχει με την παραβίαση της Συμβάσεως και, επίσης, πραγματοποιείται δωρεάν.

71. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι το ζήτημα της εφαρμογής του άρθρου 41 δεν είναι ώριμο. Επομένως, αρμόζει να επιφυλαχθεί λαμβανομένης υπόψη της πιθανότητας να καταλήξουν σε συμφωνία η εναγόμενη Κυβέρνηση και οι ενδιαφερόμενοι (άρθρο 75 § 1 του Κανονισμού).

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΩΣ,

1. *Απορρίπτει* τις προκαταρκτικές ενστάσεις της Κυβερνήσεως.
2. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.
3. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως.
4. *Κρίνει* ότι το ζήτημα της εφαρμογής του άρθρου 41 της Συμβάσεως δεν είναι ώριμο.

Επομένως,

- α) *επιφυλάσσεται* ως προς το σύνολό του,
- β) *καλεί* την Κυβέρνηση και τους προσφεύγοντες να του απευθύνουν εγγράφως, εντός τριών μηνών, τις παρατηρήσεις τους επί του ζητήματος αυτού και ειδικότερα να του γνωστοποιήσουν κάθε συμφωνία στην οποία θα ήταν δυνατό να καταλήξουν,
- γ) *επιφυλάσσεται* όσον αφορά τη μετέπειτα διαδικασία και *εξουσιοδοτεί* την πρόεδρο του τμήματος, εν ανάγκη, να την προσδιορίσει.

Συντάχθηκε στη Γαλλική, εν συνεχεία κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 27 Μαρτίου 2003 κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του Κανονισμού.

[υπογραφή]

Søren NIELSEN

Αναπληρωτής Γραμματέας

[υπογραφή]

Françoise TULKENS

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ